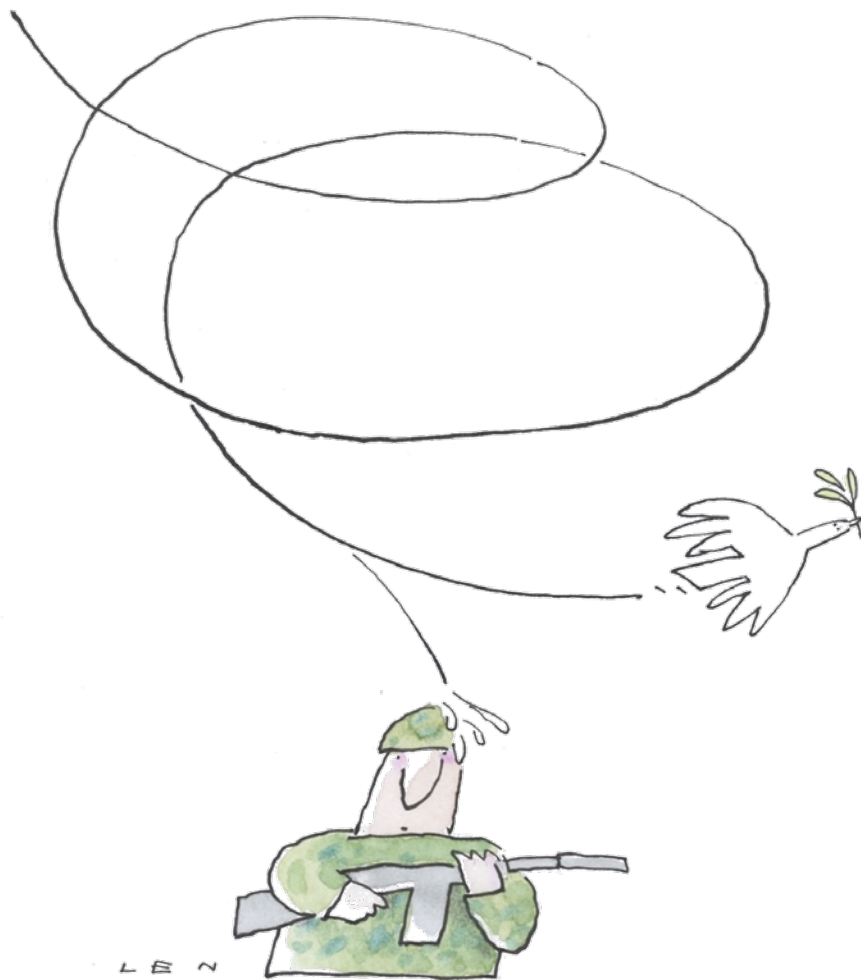


Vredesspiraal

jaargang 18 / nummer 4 / december 2022



Actie en verzet

Protest als noodzaak

Strafverzwaring

Onmenselijk
dus onwenselijk

Asielopvang

Ter Apel begint
buiten Europa

Interview Vliegop!

Geen bommen
maar bomen

IN DIT NUMMER



COLOFON



Vredesspiraal is het kwartaalblad van Kerk en Vrede, de landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid.

Redactie

Mark Akkerman, Héleen Broekema,
Rob van Essen, Leen van den Herik, Margreet
Hogeterp (hoofdredacteur), Jorrit van Loenen.

Abonnement

Als u het werk van Kerk en Vrede onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,- per jaar, inclusief een *abonnement* op *Vredesspiraal* en een aantal keren per jaar een ledenbrief. Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,- per jaar. Losse nummers € 3,- excl. porto.

Adres

Kerk en Vrede, t.a.v. *Vredesspiraal*
Postbus 1528, 3500 BM Utrecht
tel. 030-2316666, secretariaat@kerkenvrede.nl
Redactie: hogeterpg@gmail.com
www.kerkenvrede.nl
facebook.com/kerkenvrede
twitter.com/kerkenvrede
IBAN: NL15 ASNB 0904 9553 11

Illustraties

©Kerk en Vrede (tenzij anders vermeld)
Cover: Len Munnik

Vormgeving

Circade, Zwolle

Druk

Slimdruk, Leeuwarden

- Mark Akkerman
3 **Asiel voor dienstweigeraars**
- Margreet Hogeterp
Vliegop!:
4 **"Activisme is een soort zelfbevrijding"**
- Leen van den Herik
7 **Pleisterplaatsen: *De School* in Visvliet**
- Mark Akkerman
8 **Ter Apel begint ver buiten Europa**
- Jan Schaake
10 **Veiligheidsdenken in oorlogstijd**
- Margreet Hogeterp
12 **Onkruid vergaat niet**
- Rob van Essen
14 **Column:
Wat als Oekraïne wint?**
- Piet Vliegenthart
15 **Ons digitale visitekaartje**
- Hans Beerends
16 **Protest als noodzaak voor de toekomst**
- Henk Wesseling
18 **Onmenselijk dus onwenselijk**
- 20** **Vredesnieuws**
- Margreet Hogeterp
22 **Talen naar Vrede: *Over de kloof***
- 23** **Agenda**
- Henri Nouwen
24 ***Hopen is...***

4x per jaar het laatste
vredesnieuws ontvangen?
Word lid of abonnee!

Asiel voor dienstweigeraars



Toen de Russische president Poetin in september een gedeeltelijke mobilisatie aankondigde om de moeizaam verlopende aanvalsoorlog in Oekraïne te versterken, vormde dit het startsein voor een uittocht van reservisten die de mobilisatie probeerden te ontlopen. In EU-landen laaiden discussies over het verlenen van asiel aan deze mensen op, vredesorganisaties zetten zich al langer in voor hulp aan dienstweigeraars en deserteurs van deze oorlog en lanceerden een oproep voor bescherming en asiel.

Mark Akkerman

Terwijl Russische autoriteiten het massale vertrek van opgeroepen reservisten proberen te verhinderen, zijn andere Europese landen verdeeld in hun reacties.

De Duitse regering wil dat de EU zich verwelkomend opstelt, in lijn met geldende asielwetgeving, en ziet de uittocht als een ondermijning van Russische oorlogsinspanningen. Terwijl diverse andere EU-landen ook aangeven dat vluchtende Russen de gewone asielprocedures kunnen doorlopen, zijn met name buurlanden van Rusland minder welwillend. Ze verwijten de vluchtende reservisten dat ze niet binnen Rusland zelf in opstand komen of dat ze pas willen vluchten als ze persoonlijk in de oorlog betrokken dreigen te worden. De Estse regering liet weten dat ze niet van plan is de grenzen te openen voor Russen die hun 'burgerplicht' in eigen land proberen te ontlopen.

Verontrustende berichten

De schijnwerper staat op de Russische mobilisatie, maar ook uit Oekraïne komen al sinds de start van de oorlog verontrustende berichten over gedwongen dienstplicht. Het werd mannen, en transvrouwen, tussen de 18 en 60 verboden het land te verlaten. Het recht op dienstweigeren werd opgeschort.

In Belarus, de belangrijkste bondgenoot van Rusland, werd de dienstplicht eveneens opgeschaald. Vele nieuw opgeroepen kwamen echter niet opdagen, mede vanuit angst dat Belarus uiteindelijk ook militair zal gaan deelnemen aan de onder de bevolking weinig steun vindende inval in Oekraïne.

Oproep

In juni stuurden 60 organisaties uit 20 landen, waaronder *Kerk en Vrede* en Pais uit Nederland, een oproep aan het Europees Parlement over de noodzakelijkheid van het bieden van bescherming en steun aan deserteurs en dienstweigeraars aan alle zijden van de oorlog in Oekraïne.

Daaropvolgend lanceerden Connection e.V., de International Fellowship of Reconciliation (IFOR), European Bureau for Conscientious Objection (EBCO) en War Resisters' International (WRI) in september een petitie, gericht aan de EU, met de oproepen:

- Verleen bescherming en asiel aan deserteurs en gewetensbezwaarden uit Wit-Rusland en de Russische Federatie.
- Dring er bij de Oekraïense regering op aan te stoppen met het vervolgen van gewetensbezwaarden tegen militaire dienst en hen volledig recht op gewetensbezwaren te garanderen.
- Open de grenzen voor degenen die zich verzetten tegen oorlog, met groot persoonlijk risico in hun land.

Begin september spraken Olga Karatch (Belarus; Nash Dom – Our House; in persoon aanwezig), Alex Belik (Movement of Conscientious Objectors of Russia; online) en Yuri Sheliashenko (Pacifist Movement of Ukraine; online) over hun activiteiten voor het beëindigen van de oorlog en het ondersteunen van dienstweigeraars en deserteurs tijdens een bijeenkomst in Utrecht ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van WRI. Rudi Friedrich (Connection) presenteerde de petitie en riep iedereen op deze te tekenen en verder te verspreiden, want “desertie, dienstplichtontduiking, gewetensbezwaren, en weigering om bevelen op te volgen zijn belangrijke onderdelen van het verzet tegen oorlog.” ◀

Petitie tekenen

Om de petitie te tekenen, ga naar:

<https://you.wemove.eu/campaigns/russia-belarus-ukraine-protection-and-asylum-for-deserters-and-conscientious-objectors-to-military-service>

“Activisme is een soort zelfbevrijding”

‘Geen bommen maar bomen’, dat is het motto van het actiecollectief *Vliegop!*, dat als doel heeft om de onvrede over de vliegbasis Leeuwarden en de krijgsmacht in het algemeen te bundelen en aan te wakkeren. Dirk Kuiken (49) en Riegholt Hilbrands (51) zijn de initiatiefnemers. “We willen laten zien hoe de klimaatcrisis, het militarisme en het kolonialisme met elkaar samenhangen. Dat gebeurt volgens ons te weinig in de vredesbeweging en de klimaatbeweging.”

Margreet
Hogeterp

Dirk Kuiken, fulltime activist en voormalig eind-redacteur bij de *Leeuwarder Courant* en Riegholt Hilbrands, werkzaam als business consultant, ontmoetten elkaar tijdens een straatactie van Volxkeuken Domela in Leeuwarden. Ze raakten aan de praat over hun ergernis met betrekking tot militaire oefeningen en het feit dat er zo weinig protest was tegen het bestaan van vliegbases. Dat leidde in 2021 tot de oprichting van *Vliegop!*. Dirk: “Als kind woonde ik vlakbij de vliegbasis in Leeuwarden. Ik had een bloedhekel aan die straaljagers die altijd vlak boven ons overvlogen en vond er niets stoers aan. (Lachend) Behalve dat ik stoere gedachten kreeg als: hoe kan ik dat ding eens uit de lucht schieten?”

Dirk Kuiken:
“Als kind had ik al een bloedhekel aan die straaljagers die altijd vlak boven ons overvlogen.”



Waanzin

Hoewel *Vliegop!* een einde wil maken aan alle vliegbases en het collectief ook meedoet met acties in Volkel en Gilze-Rijen, ligt de focus van hun acties vooral op de vliegbasis in Leeuwarden. Riegholt: “Dat is niet alleen logisch omdat het onze achtertuin is en we er op ons fietsje heen kunnen, het is ook logisch omdat Leeuwarden de grootste NAVO-luchtmachtbasis in Europa is die zorgt voor een ongelooflijke grote CO₂- en stikstofuitstoot, een teringherrie veroorzaakt die omwonenden niet langer kunnen (ver)dragen, en de uitvalsbasis is voor NAVO-agressie over de hele wereld.”

Dirk: “In Noorwegen, waar de F35 ook vliegt, worden hele dorpen afgebroken omdat de overheid de omgeving niet meer leefbaar vindt. En dan gaat het daar ook nog om een gebied waar weinig mensen wonen. Ondertussen accepteren we hier dat er een vliegbasis vlak naast een stad ligt met allemaal dorpjes onder de start- en landingsbaan waar duizenden mensen wonen. Dat is toch absurd. Net zoals dat het absurd is dat ze een groot oefenterrein hebben op Vlieland, midden in het waddengebied wat Unesco werelderfgoed is. Ons allermooiste en belangrijkste natuurgebied, een stiltegebied notabene. En daar vliegen ze dan dagelijks heen om met bommen te gooien. Hoe kun je dat nog redelijkerwijs uitleggen aan mensen? Het onbegrijpelijke daarvan triggert me steeds weer.”

Riegholt: “Omdat het waddengebied een stiltegebied is, mag heel veel niet. Maar die stilte geldt op zeespiegelniveau. Dus je kunt met een straaljager vlak over het water scheren want dat maakt volgens onze regeltjes geen herrie. Als je dat tot je laat doordringen, dan is dat waanzin.”

Geluidswerende koptelefoon

“Veel omwonenden zijn al jarenlang bezig om bezwaar te maken tegen het lawaai en de ongezonde omgeving”, vertelt Dirk. “Maar zij voelen zich inmiddels vaak lamgeslagen en moedeloos vanwege een overheid die alle regels verbuigt. Ze weten het allemaal zo te plooiën en te draaien dat het volgens hen net weer binnen de regels valt. Net als met Schiphol word je genaaid waar je bij staat.”

Daarom zijn wij er ook: om mensen te steunen en tegen hen te zeggen: kom op jongens, je hoeft dit niet te accepteren. Het is niet vanzelfsprekend dat dit allemaal maar mag. Maar je moet wel iets doen, opstaan, activistisch zijn.”

Riegholt: “Een vriend van mij die vlak bij de landingsbaan woont, hoor ik zeggen: ‘Met mijn geluidswerende koptelefoon op, is het binnen best uit te houden.’ Alsof je dat normaal moet vinden! Bovendien is het ook rupsje Nooitgenoeg: die F16 vliegtuigen maken al vreselijk veel herrie en daar komen die nieuwe F35 vliegtuigen dan nog eens bovenop. Dat wordt als voldongen feit gepresenteerd: dit zijn onze nieuwe vliegtuigen. En als er gevraagd wordt: wat is dan het geluidsplafond, is het antwoord: die vliegtuigen produceren 140 decibel. Dat is dan het geluidsplafond. Er is geen enkel besef van ergens rekening mee te moeten houden.”

Dirk voegt daaraan toe: “En het verhaal wat dan verteld wordt, is dat wij dat moeten accepteren omdat zij zorgen voor onze vrede en veiligheid. Maar dat is een onbewezen claim. Ik wil graag het tegenovergestelde beweren: dat het leger zorgt voor onveiligheid. Want omdat wij nu eenmaal een leger hebben, wordt het vaak ingezet, en niet alleen om onze economische belangen veilig te stellen, maar ook om oorlogen te voeren. Denk bijvoorbeeld aan het bombardement op een autobommenfabriek in Huwija, Irak, waar Nederlandse straaljagers bij betrokken waren en waarbij waarschijnlijk een paar honderd mensen zijn omgekomen. Mensen zoals wij, met een gezin die leven en werken en iets van hun leven proberen te maken. Vanuit overheidskringen is dat jarenlang in de doofpot gestopt. Dat zijn wel gevolgen van het feit dat wij een krijgsmacht hebben. Als je die hebt, wordt die ook ingezet. Want als jongens speeltjes krijgen, willen ze er ook mee spelen. Mensen denken vaak dat ons leger goed is omdat het voor vrede, veiligheid en internationale stabiliteit zorgt. Maar we zijn niet altijd de ‘goeden’, we zijn ook regelmatig de ‘slechten’. Dat is iets wat wij ons kennelijk als Nederlanders heel moeilijk kunnen realiseren.”

Acties bundelen

Vliegop! staat voor antimilitarisme, antikolonialisme en klimaatrechtvaardigheid. “De begrippen antimilitarisme, antikolonialisme en klimaatrechtvaardigheid hangen met elkaar samen”, zegt Dirk. “Ze gaan allemaal over het in stand houden van onze Westerse manier van leven met bijbehorende overconsumptie. Wat daarvoor nodig is, is dat we anderen overheersen, of dat nu mensen zijn in het globale Zuiden, waar we onze producten vandaan halen of dat het de



Riegholt Hilbrands:
“We willen acties
bundelen vanuit
verschillende
hoeken.”

natuur of het dierenrijk is of andere mensen die kleding voor ons moeten maken of voor een mager loontje onze grondstoffen moeten delven.”

Riegholt: “We hebben opzettelijk activistische termen gekozen omdat we ook een activistische club willen zijn en acties willen bundelen vanuit verschillende hoeken. Zo hebben we bijvoorbeeld in samenwerking met de omringende dorpen tijdens de internationale vlieg oefening *Frisian Flag* acties georganiseerd in de vorm van een stilte-wandeling en informatieavonden. Maar met de klimaatactivisten van *Extinction Rebellion* hebben we de hoofdingang van Vliegbasis Leeuwarden geblokkeerd want zo’n actie past veel meer bij hen. Op die manier willen we mensen activeren om hun onvrede te laten merken op een manier die bij hen past en een signaal af te geven dat dit zo niet langer kan.”

Overigens betekent samen brengen van verschillende organisaties voor *Vliegop!* nadrukkelijk niet dat iedereen het met elkaar eens moet zijn. “Jullie halen jullie inspiratie uit de christelijke traditie, zelf kom ik meer uit de radicale anarchistenhoek”, zegt Riegholt. “Ik zou die verschillende inzichten en motivaties bij elkaar willen brengen want we vinden allebei dat zoals het nu gaat, het niet langer kan. Dus laat er maar een black blok in een vredesactie lopen. En daarna komen de mensen met kinderwagen en leuzen ‘Mijn baby wil ook

Dirk: “Het waddengebied, een stiltegebied notabene, daar vliegen ze dagelijks heen om bommen te gooien. Hoe kun je dat nog redelijkerwijs uitleggen aan mensen?”



“Wij zijn er om mensen te steunen en tegen hen te zeggen: je hoeft dit niet te accepteren.”

vijftig worden’. We moeten ons niet laten verdelen omdat we het over dingen ook oneens zijn. Want de wereld gaat kapot en we hebben niet veel tijd meer.”

Het moet anders

Net als *Kerk en Vrede* krijgt ook *Vliegop!* de nodige kritiek te verduren. “Mensen verwijten ons naïef te zijn”, zegt Riegholt. Ze zeggen: ‘Willen jullie Oekraïne dan opofferen aan de Russen? Dan kan Rusland rustig z’n gang gaan!’

Ik vind dat de kinderachtigste soort kritiek. Want omdat ik niet weet hoe ik een geopolitieke situatie moet oplossen, waarin twee militaristische machten tegenover elkaar staan, moet ik dus maar accepteren dat we bommen gaan kopen? Ik weet heel veel niet, maar wat ik wel weet is dat wat we nu doen ook geen vrede en stabiliteit heeft gebracht. Wat ik weet is dat al die wapens tot nu toe alleen maar een heleboel dood, vernietiging, ellende en nog jaren van getraumatiseerde mensen hebben veroorzaakt. Ooit zal er een moment komen dat het weer vrede is in Oekraïne, al dan niet met verschoven grenzen. En wat is er dan bereikt? Wat was het doel? Dat je kunt zeggen: die oorlog in Oekraïne, top gedaan! Is dat het doel?”

“Trouwens wat die naïviteit betreft,” zegt Dirk, “de gedachte dat krijgsmachten voor vrede en veiligheid zorgen, vind ik pas echt naïef. Aan de andere kant staat naïviteit voor mij persoonlijk ook voor onbevangenheid en voor een open blik op de wereld. Dus vanuit dat perspectief zou ik willen dat mensen naïefer zouden worden en uit hun vastgeroeste wereldbeeld zouden durven stappen. Nu zie ik heel veel mensen op de automatische piloot leven. Ze denken dat de wereld nu eenmaal is zoals die is en dat zij zich daar maar in moeten

voegen. Ik denk dan: waarom zou dat niet anders kunnen? Waarom is de wereld eigenlijk zoals die is? Ik zet daar vraagtekens bij en ik zou willen dat meer mensen dat deden. Ik zie zoveel mensen die ongelukkig zijn, doodop van het leven dat ze leiden waarvan ze denken dat ze het moeten leiden. Voor mij is activisme daarin een soort zelfbevrijding door op te staan en te zeggen: ik accepteer het niet meer! De wereld is niet zoals die is. Het moet anders! Dat geeft dat zoveel opluchting, dan voel je de energie weer stromen. Dat is voor mij ook activisme.”

Riegholt: “Dat herken ik heel erg. Iemand vroeg mij eens: denk je dat we het ooit gaan winnen? Al die luchtbases de wereld uit, denk je dat we dat gaan meemaken? Laten we eerlijk zijn, ik denk het niet. Maar daar gaat het ook niet om. Waar het om gaat is dat ik niet wil leven met de acceptatie dat hier om de hoek mensen oefenen om andere mensen dood te maken, omdat ze een bruine huid hebben of op olie wonen die wij willen hebben. Ik wil geen leven waarin ik dat accepteer. Dat motiveert me en daarin ben ik het helemaal met Dirk eens: dat verandert je. Het geeft je zoveel vrijheid om te weten: dit is niet hoe ik het wil, het moet anders.” ◀

Ook meedoen?

Er is alweer een *Frisian Flag* voor 2023 aangekondigd waarbij het oefengebied weer groter gemaakt wordt. *Vliegop!* is erg benieuwd welke acties de leden van *Kerk en Vrede* zouden aanspreken en hen zouden motiveren om mee te doen. Antwoorden op deze vraag zijn meer dan welkom! Mail ze naar secretariaat@kerkenvrede.nl of naar vliegop@riseup.net. Kijk voor een actuele actieagenda op <https://vliegop.noblogs.org>.

De School in Visvliet

Nederland kent tal van 'pleisterplaatsen' voor vrede, gerechtigheid en behoud van de schepping waar mensen die op zoek zijn naar innerlijke rust voor kortere of langere tijd terecht kunnen voor meditatie en bezinning. Deze keer *De School* in Visvliet.

Leen
van den Herik

Visvliet is een klein dorpje op de grens van Groningen en Friesland. Het uitzicht over de velden rondom het dorp is weids en maakt dat je vanzelf rustiger wordt. Het leven in het dorp vertraagt en dat heeft een weldadige uitwerking op je geest.

De School is de voormalige basisschool die tot 2013 nog vol in bedrijf was. Nadat er een aantal jaren een ICT-bedrijf was gevestigd, hebben Harry Veenstra en Jasja Nottelman de school eind 2020 gekocht om er een plek van rust én ontmoeting van te maken.

De voormalige kleuterklas is heel geschikt voor creatieve workshops, retraites en is nu een keer per week de praktijkruimte van een psychologe.

Visvlietse beleving

Jasja: "In het voorjaar kregen we een berichtje van iemand die graag samen met nog twee vriendinnen haar vriendin die vijftig werd een retraite wilde aanbieden en of wij die wilden verzorgen. Dat was een mooie vraag.

Het resulteerde erin dat we begin september de vier vrouwen ontvingen met een uitgebreide lunch met allerlei streekproducten en tomaten en aardbeien uit eigen tuin.

Na de lunch volgde er een workshop waarin de vrouwen met elkaar in gesprek gingen over hoe het leven tot nu toe was gegaan en hoe ze elkaar daarin ondersteund en geïnspireerd hadden. Als creatieve verwerking ontstond er een gezamenlijke kunstwerk, een mooie herinnering aan de intensieve middag die ze met elkaar hadden doorgebracht. 's Avonds gingen ze uit eten in een restaurant niet ver van het dorp en ze overnachtten in het Heirhuys, de Bed and Breakfast in de hoofdstraat in Visvliet.

De volgende dag pikten ze de culturele dag in Visvliet mee en zo ervoeren ze met z'n vieren in ruim 24 uur de algehele Visvlietse beleving."

Vol van dagelijks leven

Jasja noemt deze vorm exemplarisch voor hoe ze als pleisterplaats willen werken: in samenwerking met wat er in het dorp voorhanden is: "We hebben als *De School* iets inhoudelijks te bieden aan mensen die zich willen bezighouden met zingeving en levensbeschouwing. En het kan heel mooi zijn als dat hand in hand gaat met een activiteit of een voorziening in het dorp. De omgeving biedt zeker rust en stilte, maar ons motto is: 'Vol van dagelijks leven'. In en rond *De School* is er altijd wel wat te doen, we zijn het schoolplein steeds meer aan het vergroenen, de moestuin vraagt onderhoud en koken met de groente uit de tuin levert elke keer weer verrassende recepten op." ◀

Meer weten?

Kijk voor meer informatie
op www.deschoolvisvliet.nl.



Ter Apel begint ver buiten Europa

Ter Apel is een dorp met bijna 10.000 inwoners in zuidoost Groningen. Het is ook de slecht bereikbare plek waar in Nederland arriverende asielzoekers zich moeten melden. Daar gaat het al een jaar akelig mis: de doorstroom stukt en de locatie is niet toegerust op het ontvangen van het aantal nieuwe mensen. Het gevolg: honderden mensen die buiten moeten slapen, gebrek aan eten en toegang tot medische zorg en een onverschillige overheid die steun van vrijwilligers tegenwerkt. Deze situatie is geen toeval, maar het gevolg van een migratiebeleid dat er op gericht is om het mensen zo moeilijk mogelijk te maken.

Mark Akkerman

Vluchtelingenorganisaties luiden de noodklok, Artsen zonder Grenzen komt voor het eerst binnen Nederland in actie, een baby overlijdt, diverse mensen zijn er qua gezondheid erg slecht aan toe, en rechters leggen de overheid op om opvang en leefomstandigheden voor asielzoekers snel te verbeteren. De situatie in Ter Apel verbetert echter niet of nauwelijks in het jaar na de alarmerende eerste berichten over ondercapaciteit. Deze komen in april verder op gang, wanneer duidelijk wordt dat veel gemeenten klaarstaan om vluchtelingen uit Oekraïne te verwelkomen, maar mensen uit andere landen liever niet zien komen. Er valt veel te zeggen over het ontstaan en voortduren van de volgens de UNHCR 'schokkende' en 'onhoudbare' situatie in Ter Apel. Over een overheid die achter de feiten aansjokt, over tekortschietende opvang en over falend woonbeleid. De essentie is echter: het hele migratiebeleid is erop gericht het mensen zo moeilijk mogelijk te maken. De ellende voor vluchtelingen in Ter Apel is bewust beleid, een beleid dat al ver buiten de Europese grenzen begint.

Op z'n beloop

In het najaar van 2021 luiden lokale en regionale autoriteiten de noodklok. Zij zien de aantallen asielzoekers bij Ter Apel oplopen. Die dienen zich daar te melden, waarna ze later moeten doorstromen naar opvang elders in het land. Die doorstroming loopt echter spaak, er is onvoldoende opvangcapaciteit beschikbaar. In plaats

van maximaal zes dagen blijven mensen weken of maanden in Ter Apel, waar het ontbreekt aan begeleiding en activiteiten. De regering negeert verzoeken uit Groningen om te werken aan meer capaciteit en laat de situatie op z'n beloop. Er worden tijdelijk tenten geplaatst, maar vanaf het moment dat deze in april weggehaald worden, wordt de omvang van de ellende steeds zichtbaarder. In de maanden daarop moeten soms honderden mensen buiten de hekken van het aanmeldcentrum slapen, ze krijgen nauwelijks te eten, er zijn niet of nauwelijks medische diensten of sanitaire voorzieningen ter beschikking, wachttijden lopen op en mensen worden heen en weer gesleept naar tijdelijke noodopvangplekken, waar ze vaak hooguit enkele dagen kunnen verblijven. Zieken en kinderen worden aan hun lot overgelaten.

Geen serieuze stappen

Andere gemeenten geven niet thuis als er gevraagd wordt om meer opvangplekken te creëren, en van de kant van de autoriteiten wordt wel gezegd dat het allemaal heel erg is, en zo niet verder kan, maar er worden geen serieuze stappen gezet om de situatie verbeteren. Sterker nog, als de rechter de staat oplegt minimale opvang – 'een overdekte slaapplek, water, voedsel en toegang tot hygiënisch sanitair' – voor iedere asielzoeker te regelen gaat de staat in beroep tegen deze uitspraak. Hulp- en vluchtelingenorganisaties springen in de bres voor de asielzoekers en verstrekken, binnen hun beperkte mogelijkheden, voedsel en medische zorg. Er worden enkele malen tenten uitgedeeld aan mensen die buiten moeten slapen, maar deze worden steeds door de politie ingenomen, met een beroep op 'veiligheid'. "De overheidsinstanties brengen het welzijn, de gezondheid en zelfs de levens van mensen op de vlucht in gevaar", stellen MiGreat, dat een coördinerende rol speelt bij de ondersteuning in Ter Apel, en het online platform Doorbraak als zij een klacht tegen dit optreden indienen. Ondertussen grijpt extreemrechts de situatie in Ter Apel aan om een asielstop te eisen.

Geen toeval

De situatie waarin mensen op de vlucht in Ter Apel gedwongen moeten verkeren is geen toeval of een



Honderden mensen in Ter Apel sliepen afgelopen maanden buiten.

ongelukkige samenloop van omstandigheden. Het is de zoveelste uitwas van een beleid gericht op het buitensluiten van mensen. Een tekort aan opvangplaatsen is geen nieuw fenomeen. Dat is de afgelopen decennia al diverse malen aan de orde geweest, met noodopvang in verregende tenten. Iedere keer doet de overheid alsof het een volslagen verrassing is en draagt daarmee bewust bij aan het creëren van een beeld dat Nederland, of breder Europa, overspoeld wordt door stromen vluchtelingen. Het betekent echter vooral dat de overheid haar zaken niet op orde heeft. Er is voldoende plek voor opvang. Er zijn, ook in deze tijden van een wooncrisis, vele leegstaande gebouwen, vaak in handen van speculanten, die snel geschikt te maken zijn voor zowel opvang als meer duurzame bewoning. Daarmee kan sowieso een bijdrage geleverd worden aan het oplossen van de huizen crisis, die vluchtelingen ook nog in de schoenen geschoven krijgen.

Gemilitariseerde buitengrenzen

Vluchtelingen die in Ter Apel terechtkomen hebben er vaak al een hele reis opzitten. Als ze 'geluk' hebben zijn ze met een visum of op andere reguliere wijze naar Nederland gekomen. Als ze dat niet hebben dan hebben ze, soms met gevaar voor eigen leven, grenzen moeten oversteken, al dan niet met 'hulp' van mensensmokkelaars. Daar hoort het passeren van één van de buitengrenzen van de EU bij. Gemilitariseerde grenzen, waar geweld en illegale pushbacks tegen vluchtelingen aan de orde van de dag zijn. Maar het beleid begint nog verder weg. Landen buiten de EU proberen, onder druk van en/of met financiering vanuit de EU, vluchtelingen al zo vroeg mogelijk op hun reis te stoppen. Zodat ze de EU-grenzen überhaupt niet bereiken.

Fort Europa

De afgelopen maanden is juist ook dit netwerk van buitenposten van Fort Europa verder uit-

gebouwd en verstevigd. Zo werd EU-grensbevakingsagentschap Frontex actief in het ondersteunen van grensbewaking in niet-EU-lidstaat Moldavië. De aanleiding was het grote aantal vluchtelingen uit buurland Oekraïne, de kleine letters van de gesloten overeenkomst vermelden expliciet het tegengaan van irreguliere migratie. Elders bereid Frontex operaties in Senegal en Mauretanië voor, om te voorkomen dat mensen de oversteek maken naar de Canarische Eilanden. Frontex is al actief in diverse aan de EU grenzende Balkanlanden.

In Italië voerden maatschappelijke organisaties campagne tegen de stilzwijgende verlenging van een memorandum met Libië over samenwerking om migratie te stoppen, maar met de verkiezingsoverwinning van extreemrechts ligt een nog strenger anti-immigratiebeleid in het verschiet. Intussen haalde de EU ook de banden met het repressieve regime in Egypte verder aan, en zegde tientallen miljoenen toe voor versterking van de grensbewakingscapaciteiten van de kustwacht.

Migratie: een mensenrecht

Dit is slechts een kleine greep uit een voortdurend proces van grensexternalisering. Veel van de gevolgen spelen zich ver buiten het zicht van EU-burgers af, maar de bewust gecreëerde onmenselijke situatie in Ter Apel begint daar al. Steun aan vluchtelingen die in Ter Apel in de kou staan betekent dus ook dit volledige beleid aan de kaak stellen. In de woorden van MiGREAT: "De politieke strijd gaat door – tegen lokale autoriteiten die mensen van tenten beroven, tegen de regering die deze zelf gecreëerde crisis gebruikt om de toegang tot asiel en gezinshereniging te verminderen, tegen elke politicus die bereid is het welzijn van mensen op te offeren voor politiek gewin, en in het algemeen tegen haat, uitsluiting en afschrikking. Laten we blijven vechten, totdat migratie een mensenrecht is." ◀

Veiligheidsdenken in oorlogstijd

In 2020 presenteerde de werkgroep **Inclusieve Veiligheid** (waarin ook *Kerk en Vrede* vertegenwoordigd is) onder de titel *Veiligheid, hoe dan?* een korte vertaling van het scenario *Sicherheit Neu Denken* dat door de Evangelische Landeskirche Baden is ontwikkeld. Ondertussen brak de oorlog in Oekraïne uit. Wat betekent dit voor de uitwerking van het scenario, nu de oorlog het geloof in geweld weer helemaal doet herleven?

Jan Schaake
lid van de
werkgroep
Inclusieve
Veiligheid

Het scenario *Sicherheit Neu Denken* laat zien hoe we stapsgewijs van het huidige militaire veiligheidsdenken tot een alomvattend civiel veiligheidsdenken kunnen komen. Voor Duitsland wordt – in de langere versie – in heel concrete stappen uitgewerkt naar een situatie dat ons buurland in 2040 ook het laatste restantje van haar krijgsmacht kan opheffen en alleen nog maar met civiele middelen (diplomatie, economische samenwerking, burgervredeswerk, etc.) haar volle verantwoordelijkheid kan nemen voor de internationale vrede en veiligheid.

De werkgroep **Inclusieve Veiligheid** wil een dergelijk, concreet scenario ook voor Nederland uitwerken en werkt dus aan een 'hervertelling' van de langere versie. Tegelijkertijd probeert de werkgroep alvast breder draagvlak te creëren voor het scenario, met name binnen de vredesbeweging en de kerken. Daarbij probeert ze ook het realiteitsgehalte van het scenario zichtbaar te maken in ontwikkelingen die thans gaande zijn. De redactie van *Vredesspiraal* bood de werkgroep vanaf december 2020 de gelegenheid om in elk nummer een bijdrage te leveren over de voortgang en van die gelegenheid is in alle nummers van 2021 gebruik gemaakt.

Verlegenheid

In 2022 verschijnt deze eerste bijdrage pas in het laatste nummer van deze jaargang. Dat ligt vooral aan onze eigen verlegenheid. Belangrijke onderdelen – waaronder twee van de vijf pijlers die het scenario droegen – hadden immers betrekking op het verder uitbouwen van economische samenwerking met Rusland waardoor vertrouwen, vrede

en veiligheid konden groeien. Zodoende zouden defensieuitgaven worden gereduceerd waardoor er meer geld zou overblijven voor veel noodzakelijker geachte uitgaven, zoals voor het tegengaan van klimaatverandering of van de wereldwijde kloof tussen arm en rijk met alle gevolgen van dien.

Hoewel dat geluid zelfs in de eerste weken van 2022 nog wel weerklank kon vinden vanuit het argument om de oplopende militaire dreiging rond Oekraïne tegen te gaan, was het daarmee snel gedaan na de Russische inval op 24 februari. Vertrouwenwekkende maatregelen als economische samenwerking en wapenreductie hadden de oorlog in Oekraïne misschien kunnen voorkomen, maar nu deze eenmaal een feit is... De economische sancties die als strafmaatregelen tegen de Russische inval werden afgekondigd, kregen gaandeweg steeds meer het doel om de economische relatie met dat land ook voor de toekomst te beëindigen. De binnen de NAVO afgesproken norm om de defensieuitgaven te verhogen tot ten minste twee procent van het Bruto Binnenlands Product, werd voor de oorlog door de meeste Europese regeringen nog als iets voor de langere termijn gezien. Nu haastten zij zich om hier bij de eerstvolgende begroting (of zelfs de huidige) al aan te kunnen voldoen. En dat alles met brede steun vanuit de samenleving.

Geloof in geweld

In het laatstverschenen artikel in *Vredesspiraal* over de voortgang van ons project om *Sicherheit Neu Denken* ook in Nederland ingang te laten vinden, staat het Westerse debacle in Afghanistan centraal. Het was toen, in het najaar van 2021, vrij eenvoudig om op basis hiervan het algemeen geloof in de werking van (militair) geweld gefundeerd onder kritiek te stellen. En vóór Afghanistan waren de Westerse militaire avonturen in Irak en Libië ook al mislukt. Sterker nog: één week vóór de Russische inval stelde het toen door een drietal onderzoeksinstituten gepubliceerde rapport over de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog 1946-1949 het Nederlandse militaire optreden ook onder kritiek. Maar de oorlog in Oekraïne doet het geloof

in (militair) geweld weer helemaal herleven. Enorme wapenarsenalen worden door de Westerse regeringen naar Oekraïne geëxporteerd en alom wordt de motivatie en slagkracht van het Oekraïense leger geprezen. Berichten vanuit Oekraïne over talloze, even heldhaftige geweldloze verzetsacties blijven veel minder hangen en waarschuwingen vanuit Oekraïne over de gevolgen van een samenleving die overbewapend is, worden genegeerd. Rusland en Poetin lijken in de ogen van velen alleen maar met wapens tegeengehouden te kunnen worden en de oorlog kan alleen maar op het slagveld worden beslecht.

Evaluatie onontbeerlijk

In dat laatstverschenen artikel stelde ik vast dat de oorlog in Afghanistan niet alleen in militair opzicht op een mislukking is uitgelopen, maar ook diplomatiek. Voor een ander, nieuw-gedacht veiligheidsbeleid, zo schreef ik, is dus een gedegen evaluatie van wat je moet doen en laten op internationaal en intern diplomatiek gebied onontbeerlijk. Tijdens de twintigjarige oorlog in Afghanistan werd tenminste bij tijd en wijle nog serieus onderhandeld. In de huidige oorlog lijkt er geen enkele serieuze poging te worden ondernomen om de oorlog aan de onderhandelings-tafel tot een einde te brengen. Aan de sancties tegen Rusland maar ook aan de militaire steun aan Oekraïne zijn geen voorwaarden gesteld om op de een of andere manier tot een vergelijk te komen. Internationale organisaties als de VN en de OVSE blijken niet bij machte het initiatief te nemen en politieke of religieuze leiders uit de rest van de wereld vinden nauwelijks gehoor voor hun oproepen in naam van de mensheid.

Vraagtekens

In gesprekken die we als werkgroep Inclusieve Veiligheid sinds februari 2022 hebben gevoerd met onder andere de Raad van Kerken in Nederland en met de Duitse projectgroep *Sicherheit Neu Denken* zijn we tot de conclusie gekomen dat er naast het scenario voor de langere termijn (2040), dat wat ons betreft nog steeds overeind staat, ook een scenario ontwikkeld moet worden voor gewapende conflicten als de huidige. Wat zijn de concrete, realistische stappen die je kunt zetten om de geweldsspiraal die thans gaande is in en rond Oekraïne te doorbreken? Hoe zou een diplomatieke oplossing eruit moeten zien? Maar vooral ook, en in de eerste plaats: hoe krijg je de oorlogvoerenden en andere direct betrokkenen aan tafel om überhaupt over zo'n oplossing te spreken? En daarbij de vraag: wat kunnen wij daar zelf, als Nederland, als Nederlandse kerken of vredesbeweging, als lokale groep of als individu aan bijdragen?

Er staan nu vooral nog vraagtekens. We willen en kunnen ons er ook niet met al te gemakkelijke antwoorden vanaf maken. Het nog te ontwikkelen scenario voor de korte termijn zal even gedegen en realistisch moeten zijn als het scenario voor de langere termijn. ◀

Verkorte versie *Veiligheid, hoe dan?*

Interesse in de Nederlandse vertaling van de korte versie van het scenario 2040? Mail naar secretariaat@kerkenvrede.nl of download online via www.samenveilig.earth.



Hoe krijg je de oorlogvoerenden aan tafel om over een oplossing te spreken?

Onkruid vergaat niet

In de jaren tachtig bond *Onkruid* met het totaalweigeren van de dienstplicht en antimilitaristische acties de strijd aan met het leger en de wapenindustrie. De acties trokken veel publiciteit en hadden een grote aantrekkingskracht op jongeren. Nu wil de *Stichting Onkruid vergaat niet* met een tentoonstelling de aandacht richten op het belang van directe actie om politieke doelen te bereiken.

Margreet
Hogeterp

Onkruid – ‘geen actiegroep maar een groep acties’ – was in 1974 ontstaan uit onvrede met de werkwijze van de Vereniging Dienstweigeraars (VD). Die hield zich voornamelijk bezig met wettelijke en juridische regelingen voor dienstweigeraars. Voor de dienstweigeraar bestond de mogelijkheid een beroep te doen op de Wet Gewetensbezwaarden Militaire Dienst. Deze wet was in 1962 in het leven geroepen voor mensen die op grond van religieuze, politieke of andere levensbeschouwelijke gronden niet aan de militaire dienstplicht wilden voldoen.

Erkende gewetensbezwaarden kregen een vervangende dienstplicht opgelegd, die vervuld moest worden in het algemeen belang. Veel erkende gewetensbezwaarden vervulden hun vervangende dienstplicht in de zorg of het welzijnswerk. Er waren ook weigeraars die verder gingen, de zogenaamde totaalweigeraars. Zij wilden geen vervangende dienstplicht doen, en zij belandden meestal in de gevangenis. Zij vonden dat de alternatieve dienstplicht het bestaansrecht van het leger bevestigt.

Niet gek

Volgens de overlevering is *Onkruid* ontstaan toen een aantal mensen die elkaar kenden van de VD

bij elkaar kwamen om te praten over de gangbare praktijk van het dienstweigeren. Ze waren ontevreden, omdat ze de vervangende dienstplicht beschouwden als een straf voor het hebben van gewetensbezwaren. Ook twijfelden ze aan het effect van dienstweigeren op het militaire apparaat. Willem de Haan was er al in 1976 bij: “De VD vonden wij te braaf. We waren er wel lid van, maar wij zeiden: Wij zijn niet gek, het léger is gek. Als je vegetariër bent ga je je ook niet uitgerekend melden bij de slager.”

De naam ontstond toen ze in de tuin in het gras zaten, en medeoprichter Dick Willemsen riep: “Onkruid met een t, van kruit, on is tegen, tegen het leger! We zijn als onkruid, hoe ze ook schoffelen, we duiken steeds weer op.”

Confrontatie, sacrifice en onthullen

De activiteiten van *Onkruid* liepen uiteen van het besmeuren van gevechtsvliegtuigen tot demonstraties en zitacties. Bekende leuzen waren: ‘Geen man, geen vrouw, geen cent voor het leger’ en ‘Is het hier oorlog?’ Een paar jaar later was dienstplicht niet meer het enige motief voor de acties. En al gauw sloten ook vrouwen zich aan bij *Onkruid*. Het was een grote, diffuse beweging van mensen die actief waren, een netwerk. Sleutelbegrippen bij het protest waren confrontatie, sacrifice (risico van gevangenisstraf) en onthullen, waarbij inbraken niet werden geschuwd. Zo brak *Onkruid* op 21 mei 1981 op klaarlichte dag in bij het kantoor van het Provinciaal Militair Commando in Amsterdam. Het PMC was de schakel tussen militaire eenheden en regionale overheden. De ‘Onkruiders’ gooiden alle papieren op straat. Uit de gestolen documenten bleek dat er een aparte organisatie van het leger was om de eigen bevolking kalm te houden. Dat kon zijn bij grote opstanden, rellen of ten tijde van een oorlog. Een apart apparaat dus, gericht tegen de eigen bevolking.

Delen van de buitgemaakte documenten werden gepubliceerd in de zogenaamde PMC-papers.

Het belang van acties

Ook in deze tijd spelen er grote sociale kwesties waarop de politiek niet het antwoord lijkt te weten, zoals sociale ongelijkheid, klimaatcrisis en de vluchtelingenproblematiek. En ook nu zien we dat er autonome groepen ontstaan die kiezen voor

Bekende leuzen waren van *Onkruid* waren: ‘Geen man, geen vrouw, geen cent voor het leger’ en ‘Is het hier oorlog?’



directe actie vormen, waarbij duidelijke parallellen zichtbaar zijn met de jaren tachtig. Zo haalt *Extinction Rebellion* (XR) bijvoorbeeld veel publiciteit met directe acties (blokkades, bezettingen en ludieke acties) en weet de organisatie veel jongeren (en ouderen) aan zich te binden.

Om de aandacht opnieuw te richten op het belang van acties, nu en in de jaren tachtig, organiseerde de *Stichting Onkruid vergaat niet* daarom in de maanden september en oktober een tentoonstelling in Nijmegen en Utrecht in combinatie met een film en gespreksavonden.

Acties toen en nu

Het initiatief voor de tentoonstelling lag bij het PDK – Politiek Dienstweiger Kollektief in Nijmegen. Andere 'Onkruiders' raakten enthousiast en sloten zich aan. Naast de reeks panelen over *Onkruid* Nijmegen en het PDK is er geprobeerd een zo goed mogelijk beeld te geven van *Onkruid* als antimilitaristische groep en hun acties. Met behulp van foto's, krantenartikelen, buitgemaakt materiaal en beeld- en geluidsmateriaal wordt een impressie gegeven van het brede palet aan acties en de grote media-aandacht. Verder zijn er vijf gefilmd portretten te zien van totaalweigeraars. Wat dreef hen, hoe hebben zij hun gevangenschap ervaren, hoe reageerde de buitenwereld, leverden de acties het gewenste resultaat op, is er een reëel gevaar geweest voor escalatie?

De tentoonstelling trekt de lijn ook door naar de 21e eeuw. Hoe ging het verder na *Onkruid*? En de acties van XR worden belicht: voor welke actie-vormen kiezen zij, welke rol speelt *sacrifice* (opgepakt worden) bij hen, hoe worden de acties belicht in de pers, hoe bereik je dat nog meer mensen gaan meedoen? Twee activisten van XR blikken terug op de acties waar zij aan meededen en schetsen het perspectief dat zij zien.

Inzichten delen

De groep *Onkruid* bond de strijd aan met het als zeer autoritair ervaren militaire systeem. *Onkruid* geloofde niet in oplossingen die moesten komen van de traditionele belangenorganisaties en politieke partijen en koos voor de confrontatie. De parlementaire democratie werd ingeruild voor basisdemocratie. Nu de vraag opnieuw oprijst of er niet gekozen moet worden voor meer directe



acties om de samenleving tot radicalere keuzes te dwingen, zorgt dat ook voor dilemma's. Hoe voorkom je dat actiegroepen de binding met de bredere protestbeweging kwijtraken, hoe zorg je ervoor dat democratische waarden niet in het geding komen en hoe voorkom je polarisatie. Ook rechts kiest immers voor radicale acties, waarmee burgers tegenover elkaar komen te staan.

Opgedane inzichten en ervaringen wil de *Stichting Onkruid vergaat niet* graag delen en uitdiepen in discussie met huidige actievoerders. Wat zijn effectieve actie vormen, hoe hou je de aandacht van de pers, hoe kun je je beweging laten groeien, hoe kun je omgaan met de hierboven geschetste dilemma's? Door inzichten te delen wil de stichting stimuleren dat actiegroepen doorgaan met het voeren van directe actie, maar daarbij wel democratische waarden goed in het oog houden. ◀

Bronnen:

- *Stichting Onkruid vergaat niet*.

- *Andere Tijden*.

Een tentoonstelling om de aandacht opnieuw te richten op het belang van acties, nu en in de jaren tachtig.

De *Onkruid*-tentoonstelling in jouw dorp of stad?

De *Stichting Onkruid vergaat niet* wil graag helpen faciliteren als je de tentoonstelling in je eigen dorp of stad wilt vertonen. Wel vindt de stichting het belangrijk dat de inhoud tot zijn recht komt en waar mogelijk aangepast wordt aan wat er relevant is voor jouw stad/omgeving. Wie de tentoonstelling wil aanvullen met eigen materiaal moet daar zelf energie in willen steken.

Interesse? Neem contact op via info@onkruidvergaatniet.nl.

Wat als Oekraïne wint?

De bijzondere militaire operatie in Oekraïne duurt nu al langer dan een half jaar. Militaire kopstukken in praatprogramma's verkondigden aanvankelijk dat Oekraïne geen schijn van kans maakte. Binnen enkele weken zou Rusland z'n doelen bereikt hebben. De 'Donbas'? Maar wat hadden ze dan bij Kiev te zoeken? De 'nazi's' eruit gooien? Maar waarom dan ziekenhuizen of een schouwburg met burgers bombarderen?

Aanvankelijk kreeg Zelenski mondelinge steun uit NATO-kring en mondjesmaat 'hardware' als helmen, munitie en korte-afstandgeschut. En er kwamen economische sancties tegen Rusland: winkelketens sloten hun deuren, microchips werden niet meer geleverd.

We moesten minder afhankelijk zijn van Russisch gas; de thermostaat twee graden lager zetten: 'we zullen Poetin een poepje laten ruiken'. Onze defensiebegroting ging naar twee procent: kreeg Donald Trump alsnog zijn zin. "We moeten snel nieuwe wapensystemen bestellen, want er is nu veel vraag naar", zei een van de vele deskundigen. Onze krijgsmacht was al in bar slechte staat. Nu was wát we hadden naar Oekraïne'.

Waarden versus Qatar

Het Russisch opperbevel stuurt raketten en drones naar burgerdoelen. Net als in Syrië worden woonwijken tot puin geschoten. Krijgen ze de Oekraïners zo murw?



Qatar: als ergens 'voetbal oorlog is', dan wel daar.

Integendeel, de haat groeit en de bereidheid stand te houden. Ooit dacht de Britse 'Bomber Harry' (1892-1984) dat hij met terreurbombardementen op Duitse steden het moreel van het volk kon breken. Hij werd daarvoor na de oorlog nog onderscheiden met de titel 'baronet'.

Was de overheersende mening aanvankelijk dat Oekraïne het onderspit ging delven, nu hoor je van militairen en Europese politici dat 'Oekraïne moet winnen'. Het gaat immers om democratie, om Europese 'waarden'. Ondertussen doen we bij de economische oorlog of onze neus bloed als het om mensenrechten in Qatar gaat. De democratische uitspraak van het parlement dat vorst noch regering op de bebloede tribunes moeten gaan dansen, gaat door de versnipperaar. 'Het is jammer, maar zo is het nu eenmaal', hoor ik tijdens de talkshow *Op1*. Europa verkoopt z'n havens aan China, ook al zo'n kampioen-mensenrechten bewind.

Inmiddels zetten ook in Nederland gewone mensen de 'strijd' voort. Een koor dat in Delft zou optreden, schrapte het Russisch repertoire. Dat zal Poetin leren. Russische artiesten en kunstenaars zijn op veel plaatsen niet meer welkom. Maar met de emir van Qatar blijven we 'in gesprek'. Terwijl als ergens 'voetbal oorlog is', dan wel daar.

Wat dan?

In Nederland maken we ons druk over racistische spreekwoorden die aan de oorlog herinneren, in Qatar vielen de doden terwijl de wereld zweeg. Van oudsher gaat het er in oorlogen om wie er wint: territorium, grondstoffen, macht. Maar de verliezers zijn altijd weer de burgers, het gehoorzame kanonnenvoer, de ontijdig vermoorde creatieve voorhoede, de kritische denkers.

Als de rekening wordt opgemaakt staat die diep in het rood. De oorlogsindustrie kan weer jaren vooruit, nadenken over hoe je de vrede wint kan weer naar de onderste lade. Pacifisten belachelijk maken omdat ze naïef en onpraktisch zijn kan ongestraft. Maar als Oekraïne de oorlog wint – wat ik diep weggestopt wel hoop – wat is er dan gewonnen? Gaan we dan eindelijk ook de klimaatdoelen halen en vluchtelingen fatsoenlijk behandelen – of wachten we op de volgende oorlog?

Rob van Essen

Ons digitale visitekaartje

Een half jaar geleden heeft de website van *Kerk en Vrede* (kerkenvrede.nl) een ingrijpende vernieuwing meegemaakt. Dat kwam goed uit met het oog op de oorlog in Oekraïne. Op de nieuwe website staan diverse artikelen over 'pacifisme nu' en over de opstelling van *Kerk en Vrede* als het gaat om genoemde oorlog. Over twee jaar, in 2024, bestaat onze organisatie honderd jaar. De website kan dan een belangrijke rol spelen in de pr rond dit gedenkwaardige jaar.



Piet Vliegenthart
stafmedewerker
Kerk en Vrede

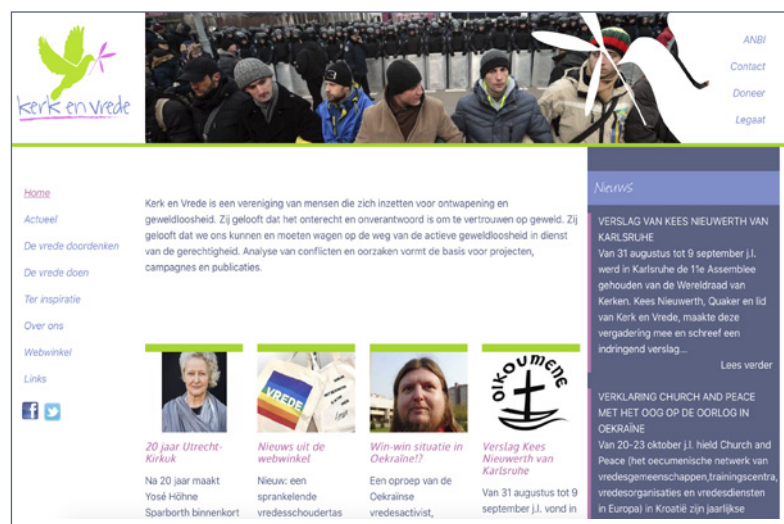
Bijzondere aandacht verdient ook de webwinkel. Die genoot bij de inval van Rusland in Oekraïne een geweldige interesse. Er werden honderden vredesvlaggen besteld, van heel kleine fietsvlaggetjes tot en met de grote vlaggen van twee bij drie meter.

Neem ook eens een kijkje! Keus genoeg! Naast de genoemde vlaggen: vredesstickers, correspondentiekaarten, vredeskaarsen, gebroken geweertjes, vredespostzegels, brochures en boeken.

Onlangs zijn twee nieuwe artikelen aan het assortiment toegevoegd: een schoudertas met vredesvlagopdruk en een Loesje-tekst ('Oorlog – niet geschoten is altijd vrede') en bекers met vredesvlag+logo van *Kerk en Vrede*. Handig in een tijd waarin wegwerpbekertjes steeds meer worden afgezworen.

Goed dat de website nu bij de tijd is. Op de digitale snelweg is deze als het ware ons uithangbord, ons visitekaartje. We hopen dat dit zo zal blijven.

De webmaster zal daarbij alert moeten zijn op een up-to-date invulling. Hierbij is het fijn dat hij door anderen wordt 'gevoed'. Ook door jou? Weet ons te vinden: secretariaat@kerkenvrede.nl. ◀



Protest als noodzaak voor de toekomst

In de media en in de publieke opinie wordt vaak aangenomen dat het voeren van actie een uitzonderlijke daad is. Maar het tegendeel is waar. Het voeren van protestacties is een natuurlijke, normale daad binnen een samenleving. Juist acties voor een zaak waar je niet direct zelf last van hebt, de zogeheten solidariteitsacties, zijn onderdeel van een gezonde samenleving. Protesten tegen onderdelen van het overheidsbeleid of tegen de overmatige invloed van bedrijven en organisaties bestaan al vanaf het begin van de mensheid.

Hans Beerends
organisator,
coördinator en
publicist binnen
de derdewereld-
beweging

In eerste instantie was overlevingsdrift van mensen vooral gericht in het opkomen voor zichzelf en voor bloedverwanten en in het verleggen daarvan opkomen voor de eigen stam. Naarmate het aantal mensen toenam, ontstond echter een evolutionair moreel proces waarin solidariteit zich uitstrekte naar mensen buiten de eigen groep en uiteindelijk naar alle mensen. Dat dit evolutionaire proces om de zestig tot tachtig jaar verstoord wordt door een tijdelijke terugval naar het primitieve 'recht van de sterkste' is triest, maar tot nog toe zijn die terugvallen waarin miljoenen slachtoffers vielen, keer op keer overwonnen.

Het recht van de sterkste

Vanaf het jaar 2000 ziet men in een aantal landen de ideologie van het 'recht van de sterkste' weer opkomen. Het is daarom belangrijk dat acties voor welke belangen dan ook, gepaard gaan met strijd voor het behouden dan wel uitbreiden van de democratie.

Die democratie moet dan wel een geloofwaardig en liefst duidelijk beleid voeren. Het kan een liberaal beleid zijn waar je je als actiegroep tegen kan afzetten, het kan ook een sociaal beleid zijn wat je als actiegroep kunt aanscherpen. Als het beleid echter ondoorzichtig is en visieloos ontstaat er een onbestemd onbehagen in grote delen van de samenleving, een onbehagen wat extreem-rechtse organisaties kunnen oppakken om hun antidemocratische ideologie te verspreiden.

Wakker houden

In elke samenleving, ook in de democratie, bevindt zich een smalle bovenlaag die bestuurt en macht uitoefent en een brede onderlaag die de bestuursmacht van overheid en de invloedsmacht van bedrijven ondergaat, gedoopt of daar kritisch op reageert. Het kritisch reageren vertaalt zich in acties op het moment dat misstanden geconstateerd worden en het kritische signaleren daarvan niet tot gevolg heeft dat overheid dan wel bedrijven hun beleid drastisch gaan wijzigen. Misstanden signaleren en via acties proberen het beleid te wijzigen is niet alleen positief voor die groepen die slachtoffer zijn van een misstand; het is ook positief, ja zelfs noodzakelijk, voor de toekomst van de gehele samenleving. Als met name de bovenlaag van een samenleving niet voortdurend wakker gehouden wordt door protesten, voortkomend uit delen van de onderlaag, verstart zij met alle gevolgen van dien voor zowel bovenlaag als onderlaag.

Het is overigens niet alleen de smalle bovenlaag die bekeerd moet worden tot ander beleid. Elke actiegroep heeft, in eerste instantie, ook meestal te maken met een grote conservatieve meerderheid in de onderlaag. De meeste mensen houden nou eenmaal niet van verandering. Vooral als zij zelf niet tot een minderheid behoren die onderdrukt wordt, laten ze het liefst alles bij het oude. Actie voeren betekent dus zowel de smalle bovenlaag van overheid en bedrijven wijzen op misstanden en beleidswijziging eisen, alsook het beïnvloeden van de publieke opinie door bewustwording.

Vraagtekens

Het meeste verzet begint bij het vraagtekens zetten bij maatschappelijke vanzelfsprekeden. Of zoals Remco Campert dat zo treffend zegt in een van zijn gedichten:

*Verzet begint niet met grote woorden
maar met kleine daden
Jezelf een vraag stellen
daarmee begint verzet
en dan die vraag aan een ander stellen*



Radicale actie werkt als een koevoet.

Hoe vraagtekens zetten, gevolgd door politieke protestacties, kan leiden tot afschaffing van een misstand leert ons de geschiedenis. Het is niet eens zo lang geleden dat Nederland de slavernij afschafte (1863), dat de wilsonbekwaamheid van de vrouw in Nederland afgeschaft werd (1956). Tot die data werd slavernij en de onmondigheid van de vrouw door de meerderheid van de bevolking normaal geacht. Pas op het moment dat er vraagtekens gezet werden, in eerste instantie door de slachtoffers, spoedig gevolgd door solidaire activisten, ontstond het begin van verandering.

Denk ook aan de vanzelfsprekendheid van onze poging Indië als kolonie te behouden. Heel Nederland hing vol met affiches 'Indië verloren, ramp-spoed geboren'. Of denk aan de apartheid in Zuid-Afrika. In de publieke opinie in Nederland werd apartheid gezien als 'gescheiden gebieden'. Velen vergeleken het zelfs met ons zuilenstelsel. In al die kwesties (en er zijn er nog veel meer te noemen) is de eerste reactie van een groot deel van het publiek ontkenning of relativisering. Kortom: men vindt het vervelend en storend nieuws en de boodschapper van het nieuws wordt gezien als een onrust stokende rebel.

Gematigd en radicaal

Acties kunnen radicaal zijn of 'gematigd' vergeleken dan met de radicale poot. Radicale actie, door een vaak smalle en zeer gemotiveerde actiegroep, werkt als een koevoet. De misstand moet openbaar worden, het moet op de agenda. Als radicale acties aanslaan wordt dit gevolgd door een brede meer gematigde actiegolf. De brede golf en de radicale groep hebben elkaar, ook als ze dat niet zo duidelijk zeggen, nodig. De brede actiegolf

heeft een sterkere onderhandelingspositie als de overheid of een bedrijf zich ervan bewust is dat achter die brede golf een felle radicale actiegroep staat die veel en veel minder bereid is tot concessies. En van de andere kant: als de overheid hard optreedt tegen de radicalen dan komt de meer gematigde golf voor hen op.

Verlies van sympathie

Het gevaar dat radicale activisten lopen is dat zij hun hand overspelen als zij extreem harde acties voeren en daarmee een groot deel van de sympathie van de publieke opinie verliezen. De Kraakbeweging kon in de zeventiger jaren rekenen op veel sympathie, zeker omdat zij leegstaande huizen kraakte en die overdroegen aan bijstandsmoeders. Toen zij echter brandjes stichtten, burgemeester Van Thijn bespuwde en delen van de stad ging beschouwen als haar eigen terrein, verloor zij de sympathie van de publieke opinie. Hetzelfde lot onderging onlangs het boerenprotest. Zolang zij geweldloos met hun trekkers demonstreerden stond zestig procent van Nederland achter die hardwerkende mensen. Vanaf het moment echter dat zij snelwegen blokkeerden met brandende strobalen en zelfs met het kankerverwekkende asbest, verloren zij veel sympathie, niet alleen van de burgerbevolking, maar ook van hun eigen achterban.

Elkaar de bal toespelen

Het gevaar waar de brede gematigde actiegolf mee te maken krijgt, is dat zij al onderhandelend opgenomen wordt in bijvoorbeeld overlegplatforms en crisiscomités waar zij te maken krijgt met welwillende begripvolle ambtenaren die noch de intentie, noch de bevoegdheid hebben om zaken drastisch te veranderen. Het beste is dus de relatie tussen de smalle radicale groep en de brede gematigde groep in stand te houden en elkaar (on)bewust de bal toe te spelen en zo te komen tot een positief eindresultaat.

Het doel van alle op meer vrijheid en meer gelijkheid gerichte acties is uiteindelijk een samenleving te scheppen waar harmonie, gerechtigheid, vrede en menswaardigheid centraal staan. Dat dit, gezien de oermenselijke behoefte aan respect, onderlinge betrokkenheid en levensvreugde, ooit werkelijkheid zal worden is zonneklaar. ◀

Onmenselijk, dus onwenselijk

De afgelopen jaren zijn straffen voor diverse misdrijven steeds meer verhoogd. Zo is een voorwaardelijke straf bij zware misdaden afgeschaft en mag iemand bij doodslag vijftientig jaar worden opgesloten. Wie is is daar mee gediend? En helpt het om geweld met geweld te beantwoorden?

Henk Wesseling
lid van *Kerk en Vrede*

In de *Volkskrant* van 27 augustus verscheen het artikel 'Steeds zwaarder straffen is onwenselijk en onmenselijk' van de hand van Jurriën Hamer, filosoof en jurist.

Hij begint zijn artikel met enkele voorbeelden waaronder de strafverzwaring voor verboden wapenbezit, het aanzetten tot haat en het hinderen van hulpverleners. Ook heeft heeft de Tweede Kamer afgelopen juni ingestemd met het verhogen van de maximumstraf voor doodslag van vijftien naar vijftientig jaar. Aan onnoemelijk leed voor de nabestaanden van het slachtoffer wordt onnoemelijk leed voor de dader toegevoegd. Want vijftientig jaar opgesloten zitten in een kleine ruimte, wat doet dat met een mens? Met zijn lichaam en met zijn geestelijke gezondheid? Wie is daar mee gediend?

Hoe meer je leest over de voor- geschiedenis van een mens met crimineel gedrag, aldus Hamer, hoe meer je aarzelt over de gepaste straf.

(On)veiligheid

Hamer constateert dat er eigenlijk maar twee argumenten gebruikt worden voor zwaarder straffen. Het eerste is dat zwaardere straffen de samenleving veiliger zouden maken. Dat argument deugt niet volgens Hamer, want wetenschappelijke onderzoeken hebben nooit bewezen dat zwaardere straffen potentiële daders afschrikken. Hij kan zich trouwens ook moeilijk voorstellen dat zij bij een misdaad

van tevoren zorgvuldig afwegen hoe hoog de straf zou kunnen uitvallen. Hamer denkt dat onze veiligheid eerder samenhangt met de kans op terugval: hoe lichter de straf hoe kleiner de kans op onveilige gevoelens na vrijlating en daarmee op recidive.

Vergelding

Het tweede argument dat voorstanders van zwaarder straffen aanvoeren, is dat van vergelding van het aangedane leed. Als je denkt aan kindermishandeling, verkrachting, inbraak, afpersing, doodslag en moord moet je dan niet zeggen: de daders moeten lijden, dat is hun verdiende loon?

Dat brengt Hamer bij de vraag of zij dat verdienende loon eigenlijk wel verdienen. Veel criminelen zijn opgegroeid, zo schrijft hij, in een leefomgeving met huiselijk geweld, seksueel misbruik en hechtingsproblemen. Hamer merkt op: 'De levens van criminelen puilen uit van pijn. Die pijn wordt van generatie op generatie doorgegeven.' En het criminele gedrag gaat ook vaak over van ouder op kind. Wat in het criminele milieu ten enenmale ontbreekt is een normale opvoeding en ontwikkeling.

Gewetensontwikkeling

Ik moet hier denken aan wat Frans Schalkwijk, psychoanalyticus, in de *Volkskrant* van 15 februari 2020 betoogde over gewetensontwikkeling in het criminele milieu. Wat vaak ontbreekt, is het leren en begrijpen dat emoties en motieven van anderen kunnen verschillen van die van henzelf. De vraag is verder of zij wel een gevoel van zelfwaardering ontwikkelen en leren wat universele waarden zijn, zoals niet doden en niet stelen. Een belangrijk gegeven in dit verband is dat het brein van delinquenten soms defecten vertoont en dat er soms zelfs sprake is van hersenschade, die bijvoorbeeld opgelopen is door mishandeling. Hamer vermeldt dat steeds meer onderzoeken uitwijzen dat er verband is tussen hersendisfunctie en crimineel gedrag en dat hersenschade ertoe kan leiden dat mensen die crimineel gedrag vertonen minder goed strategisch kunnen denken, praten, plannen en informatie kunnen verwerken.

Hervorming van het strafrecht

Hoe meer je leest over de voorgeschiedenis van een mens met een crimineel gedrag, aldus Hamer, hoe meer je aarzelt over de gepaste straf. En hij vervolgt: 'Nu we zoveel meer weten over de levensloop en de hersenen van de 'doorsnee-crimineel' is het tijd om afscheid te nemen van vergelding.' Het doel van het strafrecht moet volgens hem herstel zijn van de samenleving, van het leven van slachtoffers en nabestaanden en als het kan ook van de daders die leren om iets beters van hun leven te maken.

Datzelfde stond een groep mensen ook voor ogen bij de oprichting van het Nederlands Forum voor Herstelrecht in 2001, de latere Stichting Restorative Justice Nederland. Volgens Jacques Claessen, hoogleraar herstelrecht, zien de voorstanders van herstelrecht misdaad als een kwaad en een vorm van geweld, en straf als kontrakwaad en contra-geweld.

Het kwaadaardige en gewelddadige van straf ligt volgens hen besloten in de intentie om aan het door de dader aangedane leed meer leed toe te voegen. Wat denkt u van vijftientig jaar opsluiting in een cel? Dat is groot leed.

Natuurlijk zal er soms sprake zal zijn van delinquenten die zulke zware misdaden hebben gepleegd dat zij een gevaar vormen voor de samenleving. In die gevallen lijkt mij opsluiting in een Extra Beveiligde Inrichting (EBI) onvermijdelijk. Maar ook die delinquenten hebben recht op een menswaardige behandeling.

Kansen

Jurriën Hamer ziet genoeg kansen om ons strafrecht te hervormen. Gevangenen hoeven volgens hem geen broedplaatsen van ellende te zijn, maar kunnen delinquenten daadwerkelijk kansen en perspectieven bieden. Dat helpt de gevangene en duwt de recidive cijfers naar beneden. Strafverzwaring doet dat niet.

Zijn wens: onze humaniteit verbinden met ons gezonde verstand en welbewust tot een beter doordacht en ruimer gefinancierd strafrecht te komen dat mild is waar het kan en streng is waar het moet.



Waardering

Het verdient waardering dat Hamer het heeft aangedurfd om zich openlijk en met redenen omkleed uit te spreken tegen strafverzwaring. Hij beseft ten volle dat hij daarmee tegen de haren van velen (waaronder politici) in strijkt, die vinden dat de straffen voor crimineel gedrag niet zwaar genoeg kunnen zijn. De aandacht die Hamer in zijn visie schenkt aan de levensgeschiedenis van mensen uit het criminele milieu vind ik zeer verhelderend. Persoonlijk zou ik de verwijzing naar de Gulden Regel (Wat jij niet wilt dat u geschiedt...) aan zijn betoog willen toevoegen. Alle grote tradities en culturen kennen deze Gulden Regel. Zo oordeelde Mahatma Gandhi dat strafrecht niet veel anders is dan geweld met geweld beantwoorden.

Wetenschappelijke onderzoeken hebben nooit bewezen dat zwaardere straffen potentiële daders afschrikken.

Mahatma Gandhi oordeelde dat strafrecht niet veel anders is dan geweld met geweld beantwoorden.

Ik denk in mijn stoutste dromen wel eens dat de vredesbeweging een campagne zou moeten starten, met de leus: 'Help het geweld de wereld uit, om te beginnen uit Nederland.' Ik realiseer mij dat ik zou moeten beginnen bij mijzelf: het uitstralen en verspreiden van liefde voor mens en natuur en daarnaast bij *Kerk en Vrede* aandacht vragen voor de ontwikkelingen in het strafrecht. *Kerk en Vrede* staat immers voor geweldloosheid. ◀



Ecolabels op voeding werkt

Ecolabels op etenswaren missen hun doel niet. Mensen maken sneller een milieuvriendelijke keuze als een goede ecoscore hen toelacht, stelt onderzoek van de universiteit van Bristol.

“Een ecolabel met een kleurencode heeft de selectie van duurzamere voedingsmiddelen vergroot”, zegt Katie De-loyde, hoofdauteur van de studie. “Bovendien waren de deelnemers ook positief over het ecolabel.” Een enorme 90 procent van de deelnemers steunden het idee om aan de hand van een kleurencode de mate van duurzaamheid van je maaltijd of voe-



dingsmiddel te kunnen aflezen. “In afwachting van de tests met het label in de echte wereld, suggereren onze resultaten alvast dat toekomstig beleid zou kunnen inzetten op verplichte eco-etikettering, vergelijkbaar met de Nutri-Score op voedselproducten.”

Duits vervoersexperiment groot succes



Een drie maanden durend experiment in Duitsland met kaartjes van 9 euro voor een maand onbeperkt reizen met het openbaar vervoer bleek een groot succes. Volgens de vervoersmaatschappijen heeft het ongeveer 1,8 miljoen ton CO2 bespaard. Om het brandstofverbruik en de levensduur te verminderen startte Duitsland begin juni een proefproject met een combinatieticket voor het openbaar vervoer. Een ticket van 9 euro gaf een maand lang onbeperkt gebruik van regionale treinen, trams en bussen. In september liep het project op zijn einde en de Duitse vervoersmaatschappijen spreken van een succes. Er werden zo'n 52 miljoen kaartjes verkocht, waarvan een vijfde aan mensen die doorgaans geen gebruik maken van het openbaar vervoer.

Nee tegen militarisme

In de ontmoetingen rondom de 'Onkruid vergaat niet'-activiteiten in september 2022 (tentoonstelling, film, debatavond) kwam een idee bovendrijven, dat bij enkelen nooit weg is geweest: een campagne tégen de dienstplicht. Antimilitaristen en totaalweigeraars hebben daarom samengewerkt aan het formuleren van de 'Op-roep, nee tegen het militarisme, nee tegen de militaire dienstplicht.' Hierin wordt opgeroepen

Achteruitgang van de rechtsstaat

The World Justice Project publiceert elk jaar cijfers over de staat van de rechtsstaat in 140 landen. In 2022 blijkt wederom een wereldwijde achteruitgang van de rechtsstaat. Dat al voor het vijfde jaar op rij. De grootste achteruitgang vond plaats in factoren die verband houden met toenemend autoritarisme.

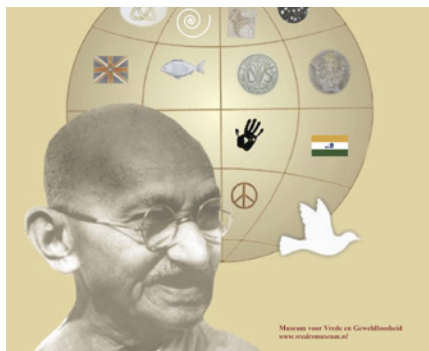
Nederland doet het overigens nog steeds goed en scoort een vijfde plaats na de Scandinavische landen. De VS, Rusland en China staan respectievelijk op de plaatsen 26, 107 en 95.



om de militaire dienstplicht onmiddellijk en definitief af te schaffen. Jongeren die ingeschreven worden in het dienstplichtregister worden opgeroepen om daartegen te protesteren. *Deze oproep mee ondertekenen kan op: www.onkruidvergaatniet.nl/totaalweigeren/tegen-de-dienstplicht.*

Tentoonstelling Gandhi

Op www.vredesmuseum.nl is de online tentoonstelling 'Gandhi: Geweldloze actie – Vrede is de weg' te zien die in 14 panelen het levenslang streven van Mahatma Gandhi (1869–1948) toont om een rechtvaardiger wereld dichterbij te



brengen. De nadruk in deze nieuwe tentoonstelling ligt op wie en wat Gandhi hebben geïnspireerd én op de vele actie vormen die Gandhi propageerde: altijd geweldloos, maar dat wil absoluut niet zeggen zonder gevaar. Geweldloze actie vraagt juist om moedige, opofferende mensen met een lange adem. Gandhi's wijze van denken en zijn manier van leven zijn nog steeds een voorbeeld voor mensen, die actief zoeken naar een vreedzame oplossing van conflicten. Tekst en samenstelling van de tentoonstelling zijn verzorgd door Marie-An Schut, Sytske Dijkse is verantwoordelijk voor de vormgeving.

Muzikale reis

Dompel je onder in de geschiedenis én actuele betekenis van gospel, een van de invloedrijkste muziekstromingen sinds haar ontstaan in het slavernijverleden. Een reis langs het onderbelichte verhaal van een muziekgenre en lifestyle. Met artiesten zoals Mahalia Jackson en Aretha Franklin, maar ook met Martin Luther King, Elvis Presley en Kanye West. Naast de tentoonstelling presenteert het museum spetterende live-optredens in samenwerking met TivoliVredenburg en Gospel-festival Amsterdam. Er komen dus swingende tijden aan!

De tentoonstelling 'Gospel. Muzikale reis van kracht en hoop' is t/m 10 april 2023 te zien in Museum Catharijneconvent in Utrecht.

Keten van hoop



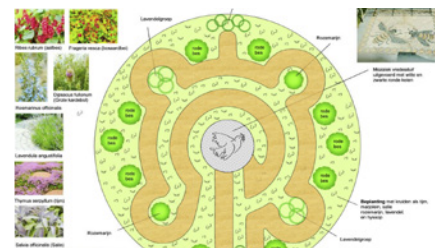
De landelijke organisaties Present, SchuldHulpMaatje, TijdVoorActie, JobHulpMaatje en HipHelpt gaan samen bouwen aan een 'Keten van Hoop'. Met gezamenlijke aanwezigheid in meer dan 200 gemeenten en met de inzet van tienduizenden vrijwilligers worden ieder jaar al veel mensen in Nederland geholpen. Om dit hulpaanbod verder te versterken, tekenden de organisaties recent een samenwerkingsovereenkomst.

Vanuit het verlangen om van betekenis te zijn voor mensen in een kwetsbare situatie, geïnspireerd door het Evangelie en naastenliefde, gelooft de Keten van Hoop in samen leven. De betrokken organisaties willen in die keten dan ook schouder aan schouder optrekken als partners. De ambitie daarbij is het optimaliseren van de verschillende vormen van samenwerking op lokaal niveau, zodat het bestaande hulpaanbod elkaar aanvult en versterkt. Uit de praktijk blijkt dat veel mensen zich wel voor een ander willen inzetten. Die ontmoetingen tussen mensen geven wederzijds hoop en perspectief. De nieuwe 'Keten van Hoop' biedt een betere mogelijkheid daarbij te bemiddelen.

Paden naar vrede

Het VredesPad Eindhoven is een wandelpad in het Meerlandpark dat in het teken staat van Vrede, Duurzaamheid en Internationale Solidariteit. Het pad bestaat uit acht onderdelen die aspecten van het begrip Wereldvrede benadrukken.

Deze 'Bouwstenen voor WereldVrede' inspireren en symboliseren interpretaties en realisaties van 'Paden naar Vrede'. Uiteindelijk doel is een wereldwijd netwerk van vredestuinen, -parken en -paden. *Meer info: www.padnaarvrede.nu.*



Bel een Rus



Litouwers hebben een creatieve manier bedacht om een Oekraïense overwinning van de oorlog met Rusland naderbij te brengen door inwoners van Rusland op te bellen en in gesprek te gaan. Het voorzichtige motto van het initiatief 'Call Russia' luidt: 'Eén telefoontje zal de oorlog niet beëindigen, maar 40 miljoen misschien wel'. Inmiddels hebben zo'n 50.000 vrijwilligers uit allerlei landen al zeker 173.000

telefoongesprekken gevoerd met willekeurige Russen, vertelt initiatiefnemer Paulius Senūta. De Russische telefoonnummers haalde hij uit een database van een 'vriend met IT-kennis'. Vervolgens bouwde hij een website, waarmee met één druk op de knop een willekeurig nummer wordt gebeld.

De vrijwilligers van zijn internationale callcenter komen voornamelijk uit landen met een Russischtalige minderheid (Baltische staten) of veel Oekraïense vluchtelingen (Polen, Roemenië). Ook Nederland is relatief goed vertegenwoordigd, zegt de Litouwer. Aanvankelijk waren er ook vrijwilligers uit Rusland, maar daar is de site inmiddels geblokkeerd.

Gebedsweek voor eenheid

De 'Week van gebed voor eenheid' kent een lange gebedstraditie die ruim 175 jaar geleden al begon. Wereldwijd bidden miljoenen christenen om eenheid. Tegelijk tonen ze hun verantwoordelijkheid voor anderen door de problemen van de samenleving in de voorbeden een plek te geven. Naar schatting doen in Nederland 200.000 mensen mee met het initiatief. De gebedsweek vindt plaats van 15 t/m 22 januari 2023. Om de voorbereiding te ondersteunen, hebben Missie-Nederland, de Raad van Kerken en SKIN een boekje ontwikkeld met een orde van dienst, liedsuggesties en reflecties & gebeden voor de acht dagen van gebed.

Bestellen: www.weekvangebed.nl.



Onwaarschijnlijke vriendschap

In de rubriek *Talen naar vrede* wordt elke keer een film, gedicht of literaire roman geanalyseerd. De besproken werken sluiten aan bij oorlogs- en vredethematiek.

Margreet
Hogeterp

Een Dutchbatter en een Bosniër. Een neonazi en een *queer* man. Een Hutu en een Tutsi. Een politie-agent en een bankovervalver. Overal ter wereld komen ze voor: vriendschappen tussen mensen die op het eerste gezicht veroordeeld lijken tot vijandschap. In *Over de kloof* neemt Maurits Chabot ons in een journalistieke zoektocht mee naar de binnenlanden van Rwanda, langs grensposten in Israël, naar een kunstgalerie in Oslo en naar Amerikaanse gevangenissen.

Hij onderzoekt hoe mensen ondanks oorlogen, etnische spanningen, geopolitieke tegenstellingen en geweldsincidenten toch naar elkaar kunnen toegroeien. Is er een grens aan begrijpen? Waar eindigt nieuwsgierigheid? En hoe veranderen mensen? *Over de kloof* is een fascinerend boek over veerkracht, vriendschap en hoop in extreme tijden.

Tegengif voor polarisatie

Met zijn boek hoopt Chabot een 'tegengif' te vinden voor de polarisatie die momenteel in de samenleving gaande is. Hij vond in Rwanda Alice die bevriend raakte met Emanuel, de man die

haar baby vermoordde en haar hand afhakte. Van dit ongelooflijke verhaal maakte hij in samenwerking met de EO en hulporganisatie World Vision een gelijknamige documentaire. Alice in de documentaire: "Ik heb heel veel gebeden tot God, dat er iemand om vergeving zou komen vragen. Ik geloofde eigenlijk niet dat ik in staat zou zijn om iemand te vergeven die mijn familie en mijn kind vermoordde. En mij zo heeft verminkt. Maar ik kon hem vergeven, omdat hij de allereerste was die om vergeving kwam vragen."

Vragen stellen

De schrijver vertelt dat de vergeving gefaseerd verloopt. "De eerste stap is dat ze überhaupt weet wie dit haar heeft aangedaan. Dat wist ze eerst nog niet. Ze vreest dat alle Hutu's het kwaad zijn. Ze gaat naar buiten, ziet een buurman die een Hutu is, aan de overkant nog iemand, aan het dorpsplein ziet ze een Hutu. Iedereen kan het kwaad zijn. Op het moment dat Emmanuel naar haar toekomt en zegt: 'Ik heb dat gedaan, ik heb het op mijn geweten.' Dan is het kwaad één man geworden: Emmanuel. Die man kan ze vragen stellen."

Dat doet ze niet meteen: Alice valt flauw op het moment dat Emmanuel haar inlicht. "Sterker nog: ze ligt tien dagen in het ziekenhuis. Ze komt bij en voelt dan de behoefte om die vragen te stellen. Dat is een cruciale stap. Klinkt zo futiel, maar zij wil weten wat er is gebeurd."

Kiezen voor vergeving

Wat volgens Chabot ook cruciaal is bij de vergeving, is dat Emmanuel niet meer van mening is dat alle Tutsi's de vijand zijn. "En dat Alice nu zelf haar verhaal kan vertellen. Zeggen wat het met haar heeft gedaan, hoe ze met haar leven en wonen omgaat. Wat het voor haar betekend heeft. Vervolgens kiest ze voor die vergeving, maar dat is na al deze voortrajecten. Niet zozeer om hem te vergeven, maar voor zichzelf. Dat zeggen al die acht slachtoffers: 'Het gaat me niet zozeer om die dader, ik wil zelf niet meer die gif, haat en wrok in mijn lijf.'"

Maurits Chabot, 'Over de kloof'. Thomas Rap, 2022, De gelijknamige documentaire is te zien op: www.eo.nl/artikel/kijk-hier-de-documentaire-over-de-kloof-van-maurits-chabot



T/m 23 december

Zwartheid Onder Ogen Komen

Een multimediale tentoonstelling waarin het publiek wordt meegenomen in de onderbelichte geschiedenis van de Nederlandse beeldvorming over zwarte mensen vanaf de koloniale periode tot aan de hedendaagse samenleving. **Plaats:** The Black Archives/Vereniging Ons Suriname, Amsterdam. **Info:** www.theblackarchives.nl.

24 december

Fakkeltocht voor verdraagzaamheid

Traditionele fakkeltocht door de binnenstad van Eindhoven. Met podiumprogramma en na-programma. Fakkels verkrijgbaar op het plein. **Plaats:** Wilhelminaplein, Eindhoven. **Info:** www.fakkeltochteindhoven.nl.

T/m 31 december

Doe mee met Extinction Rebellion

Het hele jaar door organiseert Extinction Rebellion bijeenkomsten, introducties, acties, manifestaties, trainingen en meer vanuit een diepe zorg om de klimaat- en ecologische crisis en het leven op Aarde. **Info:** www.extinctionrebellion.nl.

T/m 8 januari 2023

Afrikaanse fotografie



Sinds deze zomer toont het Tropenmuseum het werk van 16 talentvolle fotografen uit de African Photojournalism Database van World Press Photo. De fotografen laten de diversiteit van het continent zien aan de hand van thema's zoals wederopbouw, verstedelijking, oorlog, geboorte en gendergelijkheid. **Plaats:** Tropenmuseum, Amsterdam. **Info:** www.tropenmuseum.nl.

Het hele jaar

Things that matter

Things That Matter is een vaste tentoonstelling over belangrijke dingen en het belang van dingen: voorwerpen van grote persoonlijke betekenis die tegelijkertijd nauw verbonden zijn met maatschappelijke onderwerpen van vandaag, zoals migratie en afkomst. Aan de hand van tien vragen zijn objecten uit de museumcollectie te zien waarbij iemand – uit Nederland en ver daarbuiten – zijn of haar persoonlijke verhaal deelt. **Plaats:** Tropenmuseum, Amsterdam. **Info:** www.tropenmuseum.nl.

T/m 5 maart 2023

The Energy Show - Zon, zonne-energie en menskracht



Deze expositie draait volledig om de zon en de mogelijkheden om ermee te ontwerpen. Daarnaast staat de expositie stil bij het persoonlijke energieniveau van de bezoeker en toont tientallen innovatieve voorbeelden van zonne-technologie van ontwerpers en kunstenaars vanuit de hele wereld. Onderdeel van de eerste Solar Biennale. **Plaats:** Het Nieuwe Instituut, Rotterdam. **Info:** <https://energyshow.hetnieuweminstituut.nl>.

Het hele jaar

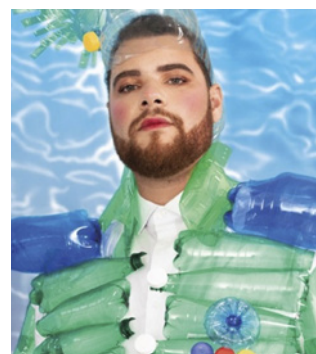
Wake Zeist

De Raden van Kerken van Zeist en Soest/Soesterberg organiseren maandelijks een wake op iedere eerste zondag van de maand, een teken aan de politiek dat het vreemdelingenbeleid anders moet. **Plaats:** Ingang Detentiecentrum (Richelleweg 13), Soesterberg. **Tijd:** 16.30 uur. **Info:** www.wakezeist.nl.

T/m 7 mei 2023

Plastic Crush

De tentoonstelling *Plastic Crush* is een van de eerste tentoonstellingen die ingaat op de mondiale geschiedenis van plastic en de impact ervan op ons dagelijks leven. **Plaats:** Tropenmuseum, Amsterdam. **Info:** www.tropenmuseum.nl.



T/m 23 september 2023

The World is yours!

Wereldwijd speelt hiphop een belangrijke rol in het leefbaarder maken van de stad voor lokale community's. Of het nu gaat om gedeelde herinneringen, kennis en ervaringen, uitingen als blockparty's en graffititags – hiphop is een belangrijk middel om plekken in de stad te (re)claimen en betekenis te geven. De tentoonstelling *The world is yours! – hiphop maakt de stad* biedt reflecties op hoe hiphop als cultuur en lifestyle bijdraagt aan de vorming van zulke betekenisvolle plekken in Rotterdam. **Plaats:** Wereldmuseum, Rotterdam. **Info:** www.wereldmuseum.nl.



Hopen is...

Hopen is en toch blijven leven
in de vertwijfeling,
en toch blijven zingen
in het duister.

Hopen is weten dat er liefde is,
is vertrouwen in het morgen,
is in slaap vallen
en wakker worden
als de zon weer opgaat.

Is bij de storm op zee
land ontdekken.
Is in de ogen van de ander
lezen dat hij je heeft verstaan.

Zolang er nog hoop is,
zolang is er ook bidden,
en zolang zal God je
in zijn handen houden.

Henri Nouwen

Uit: 'Openingen rond geloof, hoop en liefde'.

Uitgave Protestantse Kerk, 2013